

HSA Hungarian Studies Association

May 2004

Newsletter

At the November 2003 Business Meeting the issue was raised, that since the current membership in the AASHH represents scholars from all social science fields, the name of the organization should reflect this change. A survey was created and emailed to all our members. The results of the survey are as follows:

1. The majority of the respondents voted for a name change, that is, that the name of the AASHH should be changed to **Hungarian Studies Association**. (HSA)
2. The article/book prize should be given to the best article/book written in English, in the field of Hungarian studies. The prize should be given to N. American scholars published by English language presses.

Announcements

1. Enikő Pittner has generously offered to help us with our website. As you may remember, previously it was hosted by the *H-Net*. The problem with this hosting was that we had no control over it, and could not update the site. Enikő has offered to maintain the site and thus we can keep it current. The new and updated website's address is <http://www.ngctech.com/naahs>. **Bookmark it.**

2. Joseph Held was elected to the Hungarian Academy of Sciences. Congratulations from all of us!

3. Congressman Tom Lantos had Randolph Braham's and Istvan Deak's name read into Congressional Record.

Congressional Record: March 18, 2004 (Extensions)[Page E414]

From the Congressional Record Online via GPO Access [wais.access.gpo.gov][DOCID:cr18mr04-50]

A TRIBUTE TO ISTVAN **DEAK**
HON. TOM LANTOS
of California
in the house of representatives
Thursday, March 18, 2004

Mr. LANTOS. Mr. Speaker, I rise today to pay tribute to a most talented and remarkable scholar--Professor Istvan **Deak**, the Seth Low Professor Emeritus of History at Columbia University, and a world-renowned expert about 19th and 20th century Europe.

Professor **Deak** was born in 1926 in Hungary and after surviving the Second World War, enrolled in college at the University of Budapest. Later, after Hungary was overtaken by the communist regime, Professor **Deak** fled his homeland and arrived in the United States in 1956. He earned his Doctorate in Modern European History from Columbia University in 1964 and then began a distinguished career as a professor there.

Mr. Speaker, Professor **Deak** has focused his research on the history of resistance, collaboration and retribution of political movements in 19th and 20th century Europe. His research and publications on this topic has been extraordinary and has provided great insight into this often neglected area of academic pursuit. Professor **Deak's** research has been especially important when compared to his colleagues working on similar topics but trapped in Eastern Bloc countries. While Professor **Deak** was able to write and research unfettered, his colleagues in Eastern Europe were dictated to and directed by party rulers that desired to rewrite the history of their regimes in

the best possible light. Mr. Speaker, it should be pointed out that while Professor **Deak** was able to work freely in this country, his work was hindered by the fact that many of his crucial sources remained behind the Iron Curtain, and were often only available to members of the Communist party. As a result, Professor **Deak** often traveled to Hungary for his research, placing himself in danger. The ruling regime had the power to interrupt his travel if his work was deemed a threat. Undaunted by these constraints, Professor **Deak** continued to produce brilliant work on the Hungarian Revolution as well as the history of European Nationalism.

Mr. Speaker, in addition to his extraordinary research and writing talents, Professor **Deak** devoted much time to his students, both at Columbia and around the world. He lectured in universities in Germany and the United States, where he continuously taught his students to be critical thinkers. He also stressed to his students the idea that history should be considered an art and that their historical prose should be elegant.

Professor **Deak** is a prodigious writer himself and has authored numerous articles, reviews, and books, including; Weimar Germany's Left-Wing Intellectuals: A Political History of the Weltbuhne and its Circle and Beyond Nationalism: a Social and Political History of the Habsburg Officer Corps, 1848-1918. He continues to prove himself as an articulate and gifted historian; his recent essays have been published in the New York Review of Books and The New Republic, and he also recently published a book entitled Essays on Hitler's Europe.

Mr. Speaker, Professor Istvan **Deak** is an extraordinary scholar and his work on collaboration and resistance has provided numerous invaluable lessons to our generation and future generations. I urge all my colleagues to join me in paying tribute to him today.

Congratulations from all of us!

4. Interdisciplinary Master Degree in East European studies was launched by the Forlì Campus of the University of Bologna with the cooperation of a network of 30 Universities. Students will be prepared to become Area Experts, after studying one language, following modules in different disciplines, and spending minimum 6 months in the country of their studies.

The wide choice of languages (Bosnian, Croatian, Serbian, Finnish, Hungarian, Polish, Slovak and Russian), provides its students with considerable insight, and the qualification of "Area Experts". For information, please visit the website: www.eurobalk.net

5. Council for European Studies

Founded in 1970, the Council for European Studies is the leading American professional association for the study of Europe in the social sciences and humanities. The Council's overarching aim is to promote interdisciplinary research and study, and welcomes members across academic disciplines and beyond. Its 1,200 individual members come from the United States, Canada, twenty-four countries in Europe and some fifteen countries across the globe, and its 115 institutional members comprise a network of universities and colleges throughout North America. In light of momentous changes in Europe at the end of the twentieth century, the Council has undertaken many initiatives to act as a leader in encouraging research and interdisciplinary debate. The Council is hosted at Columbia University at the Institute for the Study of Europe and the Harriman Institute. (www.europamet.org)

6. Not long ago I forwarded an email from Ambassador, Géza Jeszenszky to everyone. Alfonz Lengyel sent this reply to me to share with everyone.

The following material is reprinted, unedited, as submitted to me.

Dear Susan

I read this enclosed paper at the General Assembly of the International Committee of Museology, (ICOM-ICOFOM/Unesco) which was held in Krasnoyarsk, and Barnaul (Altay region) of Siberia, between September 6-12, 2003.

The **Museum and Art Center** in Krasnoyarsk wants to organize in 2005 an exhibition about the atrocities of the Soviet Union in the former territory of the Soviet Union and the "Warsaw Pact" countries.

I asked the Museum of the House of Terror to collaborate. I hope we would be able to open this proposed exhibition in the planned time.

The Siberian Government also wants to modernize, the MUSEOLOGY Master Degree program. I was also asked, among other international colleagues to participate in the special seminar for already museum personnel, and help to set a curricular requirements for future Museology students in Siberia.

With best regards,

Alfonz

(Dr. Alfonz Lengyel, RPA)

=====

MUSEUM of the HOUSE of TERROR

By Dr. Alfonz Lengyel, RPA

Museum of Asian Art, Sarasota, Florida, US

History of the Building

The museum is located in Budapest (Hungary) in the Andrassy Street 60. Then, very famous architect Adolf Feszty designed this Neo-Renaissance building in 1880 for a residential apartment house, which had been owned, until 1936, by the Perlmutter family. Although, the use of the building was changed in several times, but the outside appearance stayed the same.

From 1937, the Hungarian National Socialist Movement of Ferencz Szalasi rented some part of the building. In 1940, the Arrow Cross Party until the Russian occupation of Budapest used the whole building for its Head Quarter. At the beginning, the building was only used as administrative center of the Party. However, from October 1944, when the Hungarian Nazi "leader" Ferencz Szalasi aided by the German SS, took over by force the Hungarian Royal Regime, one part of the building was use as a transit jail for those who resisted to the Nazis.

From February 1945 to November 1956, the Communist Secret Police (AVH) occupied the building. It was then extended with underground corridors to the whole block, and transformed the basement to prison cells, and torture chambers. After 1956, the name of the Communist Secret Police changed (AVO) and moved to other locations. The building, after hiding the torture chambers and prison cells, was used as offices for different enterprises, and partly for a club for the Communist Youth Organization (KISZ).

In 2000, the *Central & Eastern European Foundation for Historical and Sociological Research* bought the building in order to transform it to a Museum for the memory of the "**Dark Side of recent History of Hungary**".

The Museum, with the aid of high tech equipment, authentic music, audio visual aid, and other timely equipment, is well informing the visitors, about the two bloody, Nazi and Communist, dictatorships. The Nazi Arrow Head Party used this building only for four months, but the Communist Secret Police for eleven years. The Secret Police, tortured not only, who resisted to Communism, or refused to join the collective farm system, but great number of people, who were considered as

“westerners”. No matter that they, actually at the request of the Allied Forces, worked underground against the Nazis with the Communists and Socialists.

Not only the head of the Hungarian Roman Catholic Church, Joseph Cardinal Mindszenty, and other Church leader, although they resisted to the Nazis, were tortured here by the Communists, but also, after the “historical” Socialist Party was forced to merge with the Communist Party, a great number of Socialists, and National Communists (Titoists) were tortured, or died in the basement of this building.

Ironically the Communist Interior Minister, Laszlo Rajk, the originator of the Hungarian Communist Secret Police, and the head of the Secret Police, a former tailor, Gabor Peter, at the order of the Soviets, both were tortured in this building, which they served faithfully. They had no mercy, when Moscow felt suspicious about them; even they were responsible of a great number of deaths at the order of the Soviets. The museum is properly, without any bias, well presenting these dark sides of recent history.

The corridors, and the rooms, according to their holdings, named as: (1) Room of the Gulag, to pay tribute to those, who perhaps not all were tortured in this house, but died in modern “slavery” in the Soviet gulags. The floor is covered with the map where the Hungarians were transported and some of them exterminated. (2) The Room of Forced Relocation and Deportation without trial. These rooms with photo documentations recollecting the suffer of those families, who were in the middle of night raided by the Secret Police, forced into the “black car” and disappeared to a unknown location in the country side, or a Camp of Concentration.. (3) The Room of the year of 50’s. The visitors, with the aid of audio equipment are able to listen to the speeches of the Hungarian Stalinists Communist leaders. (4) The Room of Communist Propaganda. The visitors could read on the wall, and hear the most ludicrous, and ridiculous propaganda of the Communists. (5) The Room for the Soviet Advisors: The museum in this room revealed the activities of the Soviet advisors, how they controlled, and carried out the orders of their comrades from Moscow. (6) They were some other important rooms, which demonstrated how some of the Nazis changed coats and became communists; the forced contribution of the peasants with their produces to the state; etc.

The most shocking part of the Museum is the row of prison cells in the basement, the torture chamber, the room of the executions, and the wall on which the name of the martyr political prisoners are listed, They were executed between 1945-1967.

The museum also reserved place for historically commemorating the Revolution of 1956 against the Soviet Communist system, the terror which followed the abortive revolution, the exodus of the people to the west, and finally, under Prime Minister Joseph Antall, the withdrawal of the Soviet Forces from Hungary.

The greatness of the Museum, that does not create hate, just present the historical fact, a survival of a nation, both Nazi and Soviet style of dictatorship.

Dr. Alfonz Lengyel, RPA
Sarasota, Florida (USA)

I was curious to find out what happened to the Perlmutter family and did some research and found the following article in *Elet es irodalom*, 2002/8 (<http://es.fullnet.hu/0208/riport.htm>)

VAS GÁBOR RIPORTJA:

Múzeumot álmodók

Az Andrassy út 60. szám alatti sarokháznak (a héten megnyíló Terror Háza múzeum épületének) tavaly bejegyzett tulajdonosa egy olyan cég, amelyet több mint hat éve töröltek a cégbírósági nyilvántartásból. A Schmidt Mária vezette Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány tulajdonbejegyzési kérelme egyelőre csak széljegyként szerepel a tulajdoni lapon. Az adásvételi szerződésekhez a földhivatalban nem lehet hozzájutni, így nem tudható, ki tett az utóbbi években többször is jognyilatkozatot a megszűnt cég nevében. A tulajdonosként szereplő Pillér Service Kft. cégirataira hosszas keresgélés után a Vegyész Rt. dossziéjában találtak rá a cégbíróság munkatársai, ugyanis 1995 végén - már más néven - a Vegyészbe olvadt be a vállalkozás. Valahai vezetői köre ma az autópálya-építésben és különböző állami ingatlanalapokban tüsténkedik. De nemcsak a jelen, a múlt vizsgálata is érdekes tényeket hozhatna felszínre, hiszen az ingatlan eredeti gazdája, Perlmutter Izsák végrendeletében a Magyar Zsidó Múzeumra és a Budapesti Zsidó Hitközség jogelődjére hagyta az épületet.

"Minden, tehát úgy ingatlan, mint ingó vagyonomban általános, egyetemleges és kizárólagos örökösömmül kinevezem néhai Reiszner Ignácznak és néhai Foltány Máriának 1893. december 28-ikán született Gizella nevű leányát, ki hosszú ideje háztartásomban él" - írta 1931. október 24-én kelt végrendeletében Perlmutter Izsák. Az akkoriban messze földön híres festőművész arra az esetre, ha felesége korábban halna el, a Pesti Izraelita Hitközséget jelölte meg örökösként, szintúgy utóörökösként, vagyis - a későbbi dokumentumokban tévesen Foltányi /Tollányi Gizellaként említett - neje halálát követően ugyancsak a mai Budapesti Zsidó Hitközség jogelődjét nevezte meg vagyona birtokosaként: "Meghagyom a Pesti Izraelita Hitközségnek, hogy az általa örökölt, illetve utóörökölt vagyon egy negyedrésztét akkor, mikor annak tényleges élvezetésebe lép, a Magyar Zsidó Múzeumnak hagyományomként bocsássa rendelkezésére. (...) [a] többi vagyont szabadon felhasználhatja saját céljaira. Különös gondoskodását kérem azonban beteg, elaggott, úgyszintén munkaképtelenné vált művészek részére." Perlmutter két tanú előtt, az általuk "értett magyar nyelven" felolvasta, Holitscher Szigfrid budapesti királyi közjegyző pedig "széttörés nélkül fel nem bontható" pecséttel látta el a végrendeletet, majd a budapesti központi Királyi Járásbíróság 1932. április 26-án kihirdette, miszerint "Összes (...) vagyonomnak haszonélvezete (...) minden esetben szeretett feleségemet, született Foltány Gizella úrnőt illeti élte fogytáig."

Perlmutter Izsák 1932-ben meghalt. Hagyatéka az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat 1933-as évkönyvéből részleteiben ismerhető. A Társulati közlemények rovat ugyanis idézi Munkácsi Ernőt, a Múzeumegyesület titkárát, aki épp Foltány Gizella 39. születésnapján, 1932. december 28-án terjesztette a tagság elé az igazgatóság jelentését. Beszédében politikai kontextusba helyezte a zsidó múzeum ügyét, amikor arról szólt, hogy "A múltak hagyományaihoz való ragaszkodás elemi erővel lépett fel a világháború után hazánkban is, ahol a háború, a forradalmak és a szerencsétlen trianoni béke után - a történeti érzés a szomorú jelenből a hajdan szebb múltba vezette az emberek tekintetét. A történeti gondolat ez újjászületésének különös jelentősége lett a magyar zsidóság életében, amely zsidóságot széles társadalmi rétegek a magyarságot ért katasztrófa bûnbakjának tüntettek fel. Kétségbe vonták a magyar zsidóság nemzeti értékét, a magyar történelemhez való tartozandóságát, kulturális és erkölcsi emelkedettségét." Később Munkácsi kifejezte háláját mindazoknak, akik lehetővé tették, hogy a múzeum megnyithassa kapuit: "Elsősorban kell megemlékeznünk Perlmutter Izsákról, a nagynevű festőről, aki 1931. október hó 24-én kelt végrendeletében olyképpen intézkedett, hogy özvegyének és nevelt lányának halála után minden vagyonát a Pesti izr. Hitközség örökölje azzal, hogy a vagyon 1/4-ed részét a hitközség a Magyar Zsidó Múzeumnak hagyományként kell rendelkezésére bocsátani. (A hagyaték az Andrassy út 60. sz. alatti bérházból, a Rákospalota és Újpest határán lévő villából és kb. 50 festményből áll.) A hagyatékhoz tartozó ingatlanok a hitközség, illetőleg múzeumunk birtokába nem jutnak, amíg az örökhatály özvegy és leánya életben vannak."

A Schmidt Mária-féle alapítvány terrorhaza.hu honlapjának Épület története menüpontja nem részletezi a végrendeletet. Megtudhatjuk azonban, hogy a Feszty Adolf tervei alapján 1880-ban épült háztömb "párkányokkal tagolt", illetve hogy a "főhomlokzat jobb szélén helyezkedik el az épület bejárati

kapuja". A szűkszavú szövegben aránylag hosszas értekezést olvashatunk a nyilasok és az ÁVH egyébként közismert ténykedéséről az épületben, a jogi relevanciával bíró tényeket azonban röviden elintézi a szerző: "Az épület a Perlmutter család tulajdonában volt egészen 1936-ig, amikor a tulajdonjog özvegy Ali Achmed Mirza hercegnőre szállt, és egyben az ingatlanra utóöröklési jog, elidegenítési és terhelési tilalom keletkezett a Pesti Izraelita Hitközség javára. (...)" Másutt pedig:

"Az épület homlokzata a háború alatt megsérült, ezt az ÁVO 1947-ben helyreállította, hogy ezzel teremthessen alapot a birtokbavételhez. Történt mindez annak ellenére, hogy a ház jogos tulajdonosa, özvegy Ali Mirza [Perlmutter özvegye - V. G.] ekkor Magyarországon tartózkodott. Hosszú pereskedés után a Chemokomplex Vállalkozási és Kereskedelmi Vállalat lett az épület kezelője. Ezt a feladatot a rendszerváltás után 1993. december 8-án az Állami Vagyongyűnökség vette át. A Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány 2000 októberében megvásárolta a házat."

Özv. herceg Ali Achmed Mirzáné, azaz Perlmutter Izsákné, született Reiszner/Foltányi/Tollányi Gizella mind a terrorhaza.hu honlap, mind Zoltai Gusztáv, a Budapesti Zsidó Hitközség vezetője tudomása szerint túlélte a háborút. Zoltai úgy tudja, hogy Foltány Gizella a háború után nem sokkal halt meg. De a végrendeletben megálmodott zsidó múzeum se addig, se azután nem került már szóba, bár az épület tulajdonjogi helyzetén sem a nyilasok, sem Péter Gáborék nem változtattak: az ingatlan 1951-ig a Perlmutter család birtokában állt. A tulajdoni őslap nem tartalmaz hosszú pereskedésre utaló nyomokat - ezekről egyedül a terrorhaza.hu tesz említést -, azt azonban tükrözi, hogy a hajdan jómódú familia végzetesen elszegényedett. A dokumentumban 1936-tól sorjáznak a közüzemi díjhátralékok miatt bejegyzett jelzalogok. Ahogyan arra Murányi Gábor a HVG-ben megjelent, Egy rémes múzeum című írásában utal, mindennek oka az lehetett, hogy a bérlők, köztük a nyilasok, nem fizették a bérleti díjat, a tulajdonosnak pedig személyes biztonsága alighanem előbbre való volt, mint a ház haszna, ami pedig pár évtizeddel korábban valódi rangot adott a Perlmutter családnak. Az ÁVO-ÁVH beköltözését az épületbe az államosítás szentesítette 1951-ben. Az épület kezelője 1952-től a "Középmagyarországi Boripari Tröszt (Sztálin út 60.)", majd 1957-től a "Chemolimpex Magyar Vegyiáru Külkereskedelmi Vállalat (VI. Magyar Ifjúság u. 60.)" lett.

A hézagosan ismerhető, szövevényes történetben sok még a nyitott kérdés. Egy jó történésznek azonban gyerekjáték rátalálni a hiteles válaszokra. Schmidt Máriát azonban nem érdekelte mindez, lapunknak írt levelében úgy fogalmazott, "Bár időt és energiát nem kímélve" segíteni kívánja e riport elkészültét, nem tud "érdemben válaszolni indulati alapon született, rosszindulatot sugalló felvetésekre". Hozzátette még: "a Közalapítvány a végrendeletet nem ismeri, azonban az Eladó tájékoztatása alapján tudomással bírt arról, hogy a Magyarországi [sic!] Zsidó Hitközség korábban igényt tartott az ingatlanra."

A zsidó egyházi kárpótlás keretében a Budapesti Zsidó Hitközség magának követelte az Andrássy út 60. alatti épületet. Zoltai Gusztáv, a hitközség mai vezetője mellett elődje, Korn József is megerősítette: igényt tartottak az ingatlanra. A Mazsihisz (Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége) tárgyalásokat, majd közigazgatási pert kezdeményezett az ügyben, ám a szervezet nem tudta hitelt érdemlően igazolni - mondta Feldmayer Péter, a szervezet korábbi elnöke -, hogy Perlmutter Izsák özvegye az államosítás előtt halt volna meg. Így az 1960-ban hatálytalanított utóöröklési joggal az egyház már nem élhetett. De a közigazgatási per nyomot hagyott a tulajdoni lapon.

Alapba zárva

A rendszerváltáskor a Népköztársaság útja 60. szám alatt a Chemokomplex Vállalkozási és Kereskedelmi Vállalat működött. Amikor az Antall-kormány megkezdte az állami vállalatok átalakítását és privatizációját, úgy döntött, hogy az egységesen állami tulajdonban lévő ingatlanokat - a vállalatvezetők általános megdöbbenésére - nem az azokat használó és kezelő vállalatok jogutódjainak adja, hanem külön vállalkozásba vonja. Az úgynevezett irodaházprogram lényegét egy tárcaközi bizottság fogalmazta meg: csaknem 50 épület kerülne korábbi kezelőitől az ÁVÜ kizárólagos tulajdonában lévő, egymillió forintos törzstőkéjű Budapesti Irodaház Kft. portfóliójába, feljavitának őket, majd az rt.-vé alakítandó vállalkozás részvényeit jó pénzért értékesítenék. Az állami vállalatok vezetői elképesztő lobbiharcok árán elérték azonban, hogy a Belvárosi Irodaház Kft. mindössze 12 ingatlannal kezdte meg működését, és azok használói is kártalanítást kaptak cserébe, hogy a kezelésükben lévő ingatlanokkal kvázi tulajdonosként bántak: felújították, erejükhez mért modernizálták stb. azokat.

A Belvárosi Irodaház Kft. ezzel együtt is rövid idő alatt 80 ezer négyzetméter irodaterülethez jutott a város legjobb ingatlanjaiban, az épületeket hasznosította, az irodát kereső külföldi cégeknek bérbe adta, a befolyó bevételekből pedig modernizált, felújított, illetve a folyamatosan birtokába kerülő újabb épületeket kiürítette, bérbeadásukat előkészítette. Így tett az Andrásy út 60. alatti, 28766-os helyrajzi számú épülettel is.

1992-93-ban azonban a kárpótlási törvény, a tömegesen kibocsátott kárpótlási jegyek elmosták a jól induló irodaházprogramot. Mivel a folyamatosan nyomtatott és kiosztott kárpótlási jegyekért szinte semmit nem lehet vásárolni, az eredeti elképzelést felváltotta az ingatlanbefektetési törvény, amely az ingatlanalapok létrehozását, működését szabályozta, megnyitotta az utat a modern ingatlanpiac előtt, és a kárpótoltnak is lehetőséget kínált jegyeik értelmesnek tűnő befektetésére.

A törvény szerint ingatlanbefektetési alapot befektetésialap-kezelő tevékenységet folytató társaságok hozhatnak létre úgy, hogy az alap önálló jogi személy, amelynek legalább tíz ingatlant kell megvásárolnia, ám azok működtetését, hasznosítását egy kezelőre kell bízni, amely vállalkozás a tevékenysége során keletkezett haszonból hozamot fizet a befektetési jegyek tulajdonosainak.

A törvény nyomán 1992-ben az ÁVÜ is létrehozta saját ingatlanbefektető cégét, a Prudent-Invest Rt.-t, amely elsőként a Pillér I. Ingatlanbefektetési Alap portfólióját alakította ki, 3,2 milliárd forint értékben. Pénz minderre úgy került, hogy a 30 millió forint alaptőkéjű Rt. befektetési jegyeket bocsátott ki, azokat az ÁVÜ egytől-egyig lejegyezte, és az ellenértékből a Prudent-Invest megvásárolta a vagyonügynökségtől a Pillér-alapok portfólióelemeit. Miközben tehát az ÁVÜ a pénzénél maradt, az ingatlanokhoz juttatott Prudent újabb befektetési jegyeket bocsáthatott ki, amelyekhez már kárpótlási jegyért cserébe is hozzá lehetett jutni.

A Pillér I. Ingatlanalapot a kétmilliárdos jegyzett tőkéjű Pillér II. követte. Utóbbi portfóliójának kialakításakor a Prudent-Invest Rt. vezérigazgatója Nagy Elek volt, ma ő a Vegyépszer Rt. igazgatóságának elnöke. A Prudent-Invest 2000-ben a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéhez (PSZÁF) benyújtott jelentésében arról számolt be, hogy a Pillér II. "első ingatlanját, a Budapest, VI. Andrásy út 60. szám alatti ingatlant 1994. augusztus hónapban vásárolta, majd ezt követően 1994. december 30-án 6 irodaház ingatlant vásárolt az Állami Vagyonügynökségtől. (...) A törvény által előírt 10 ingatlant 3 további, kis értékű ingatlan vásárlásával biztosította." A szövegben nem esik szó arról, ki volt a 28766 helyrajzi számú ingatlan eladója. A Prudent-Invest Rt. 1999-es üzleti évet értékelő, ugyancsak a PSZÁF-hez benyújtott jelentése - hasonlóan a korábbi évek jelentéseihez - azt tartalmazza, hogy az Andrásy úti "ingatlan az ÁVÜ-től per-, teher- és igénymentesen került a portfólióba", ám a birtokunkban lévő tulajdonilap-másolatok mindegyikének adatai eltérnek a fenti szövegek által sugalltaktól, jelesül, hogy a Prudent-Invest az ÁVÜ-től vásárolta az épületet, majd elhelyezte a Pillér II. portfóliójában. A földhivatali tulajdoni lapok szerint az Andrásy út 60. számú épület sosem volt a Prudent-Invest tulajdonában, és nem került a Pillér II. ingatlanalap portfóliójába sem. Az alap kezelője, a Prudent-Invest Rt. ennek ellenére tulajdonosként viselkedett: felújította az épületet, bérlőt keresett, bérleti díjat szedett stb. Mi több, 1999-ben, a Schmidt Mária vezette alapítvány megalakulásának évében célját így határozta meg: "bérbeadás növelése mellett az Alap futamidejével, hozamfizetési stratégiájával összhangban eladás". Egy évvel később pedig már arról számolt be a PSZÁF-nek, hogy egy "2000. október 4-én kelt szerződés alapján az ingatlan a Közép- és Kelet-Európai Közalapítvány részére értékesítésre került 500 millió forint + ÁFA vételáron. Az épület birtokba adása 2000. december 31-én megtörtént. Az ingatlan bérlőivel fennálló bérlői jogviszony közös megegyezéssel történő megszüntetése, a bérlők kártalanítása céljából 12 millió forint kártérítési jogcímen került elszámolásra. Az ingatlan értékesítéséből származó nettó tökenyeresség közel 10 %-os mértékű."

A Pillér II. Ingatlanbefektetési Alap kezelője a PSZÁF-hez benyújtott jelentéseihez egyetlen alkalommal sem csatolt olyan tulajdonilap-másolatot, amelyen tulajdonosként szerepelt volna az alap.

Az alapkezelő Prudent-Invest mai vezérigazgatója, Virág Lászlóné lapunknak írott levelében megerősítette, tisztában volt azzal, hogy az Andrásy út 60. nem közvetlenül az ÁVÜ-től került az alap birtokába, ugyanis azt az ÁVÜ-től 1994. augusztusában egy Pillér Service nevű kft. "szerezte meg". Ezt igazolja a földhivatali dokumentumok (1995. 01. 02 dátumú széljegy) mellett a Pillér Service Kft. korábbi ügyvezetője, Tímár Gyula lapunknak írásban tett nyilatkozata is. Virág Lászlóné azt írta, "a Pillér Service

Kft. adásvételi szerződést kötött az Állami Vagyonügynökséggel - a fenti ingatlanra vonatkozóan - azzal a szerződésben vállalt kötelezettségével, hogy a Pillér II. IBA részére továbbértékesíti az ingatlant". Tímár Gyula pedig - aki 1999 óta a Vegyépszer Rt. vezérigazgatója, a Pillér Service-nél pedig épp Virág Lászlónét követte az ügyvezetői székben - azt tette hozzá, hogy a Pillér Service Kft. "pályázaton keresztül szerezte meg" az Andrássy út 60. számú épületet az Állami Vagyonügynökségtől. "A megszerzett ingatlant a Pillér II. Ingatlanbefektetési Alap részére tovább értékesítettem, ugyancsak alapítói határozat felhatalmazása alapján" - folytatta nekünk írott levelét. Szavait egy tulajdonilap-másolat támasztja alá, amely kézzel írt széljegyként tartalmazza a Pillér II. Ingatlanbefektetési Alap szándékát arra nézve, hogy tulajdonolhassa az ingatlant. Igényét azonban megelőzte egy ugyancsak kézzel írott széljegy, ami a Pillér Service Kft. tulajdonjog-bejegyzési kérelmét rögzíti. "A Pillér Service Kft. és a Pillér II. IBA adásvételi szerződése a Fővárosi Kerületek Földhivatalához egyidejűleg és ebben a sorrendben került beadásra" - emlékezik Virág Lászlóné. A földhivatal a sorrendiség elve alapján dolgozik: amíg egy ügyet nem zártak le jogerős határozattal, addig nem kezdhetnek hozzá a következőhöz. A bejegyzés késedelmét akár formai hiba is okozhatja: egy hiányzó aláírás vagy ügyvédi ellenjegyzés; egy rossz dátum, egy hibás cím stb. A Pillér Service Kft. tulajdonjogának 2001-es bejegyzése után ugyanakkor az ingatlan tulajdoni lapján semmi nem utal arra, hogy a Pillér II. alap bármiféle bejegyzésre várna. Vagyis a dokumentum szerint a Schmidt Mária vezette alapítvány csak közvetlenül a Pillér Service-től, illetve jogutódjától vásárolhatta meg az Andrássy út 60. alatti ingatlant.

Almáditól Vegyépszerig

A Pillér Service Kft.-t 1994 májusában a Nagy Elek vezérigazgatása alatt álló Prudent-Invest alapította egymillió forintos törzstőkével, balatonalmádi székhellyel. Virág Lászlóné hozzánk küldött levele szerint ez a cég azért jött létre, hogy a Prudent-Invest ingatlanbefektetési alapjai számára "üzemeltetési, illetve ingatlanforgalmazói tevékenységet végezzen". A Pillér Service Kft. a gazdálkodása szempontjából még csonka 1994-es évben több mint egymilliárd forintos árbevétel mellett 25 ezer forintos veszteséget realizált, miközben nettó eszközértéke megközelítette a 188 millió forintot. A cégbírósági nyilvántartás szerint alapításkor a tulajdonost Nagy Elek képviselte a cégben, első ügyvezetője pedig Virág Lászlóné volt. Utódja a Pillér Service élén Tímár Gyula, a Vegyépszer jelenlegi vezérigazgatója lett, akit a kanadai magyar Thomas Szirmay követett, ő meg is vásárolta a céget. Tímár Gyula is és Virág Lászlóné is úgy emlékszik, a cégnek eladásakor sem készpénze, sem ingatlanvagyonra nem volt. Szirmaytól a kft. a Vegyépszer-csoport cégeihez került - már nem Pillér, hanem Pallér Service-nek hívták, és székhelye sem Almádiiban volt már -, mégpedig a menedzsmentből alakult, a Vegyépszer privatizációjára létrehozott Épszer-Únió Rt. tulajdonába. E cégnek volt egy Vex Tanácsadó és Szolgáltató nevű vállalkozása is, valószínűleg ennek köszönhetően kapta a Pillér/Pallér Service 1995 decemberében a Vex Service Kft. nevet, s ekként olvadt végül a Vegyépszer Rt.-be. A tranzakciósorozat miéртjére a választ Virág Lászlóné azzal hátrította el, hogy az "nem tartozott az igazgatóság hatáskörébe".

A Pillér Service Kft. 1995. január 2-án az Andrássy út 60. tulajdonosakénti bejegyezését kezdeményezte a Fővárosi Földhivatalnál. A Földhivatal a kérelmet öt évvel később, egy 2000-ben kelt határozatában elutasította, egy évvel később azonban, 2001 márciusában - mintegy hat évvel annak megszűnése után - bejegyezte a Pillér Service tulajdonjogát.

A Schmidt Mária vezette Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány tehát csak ettől a cégtől vásárolhatta volna az ingatlan, csak hogy Schmidt Mária szerint a Pillér II. Ingatlanbefektetési Alapot kezelő Prudent-Invest Rt. volt az Andrássy út 60. eladója. Virág Lászlóné ezirányú érdeklődésünkre levelében tételesen felsorolta, hogy a Pillér Service Kft., illetve a Pillér II. IBA bejegyzési kérelmét mely sorszámon tartotta nyilván a földhivatal, s hogy ezt az "Alapok működési rendje szerint a negyedéves kötelező értébecslés és a tulajdonjog-nyilvántartás ellenőrzése során mindvégig megállapíthatta", és hogy "A Közép- és Kelet-Európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvánnyal kötött adásvételt megelőzően a tulajdoni lapon a fenti állapotok (tulajdoni bejegyzési kérelmek széljegyen szerepelnek) álltak fenn."

A terrorhaza.hu honlap az eladót nem jelöli meg. Mindenesetre a korábban széljegyként szereplő Pillér II. ma már széljegyként sem szerepel a lapon. Ki lehetett akkor a 2000. októberi eladó? A Pillér Service Kft. jogutódja, a Vegyépszer Rt. tehetett ugyan a jogelőd cég nevében a földhivatalban

jognyilatkozatot, ám semmiképpen sem Pillér Service Kft. néven. "A Vegyépszer Rt.-vel kapcsolatosan feltett kérdésre tájékoztatom, hogy 1999. január 1-jétől létesítettem munkaviszonyt a céggel, mely időpontot megelőzően (1995. december hónap) a Vex Service kft. a társaságba beolvadt"- írta szerkesztőségünknek Tímár Gyula. A cég elnöke, Nagy Elek nem válaszolt kérdéseinkre.

Házát vissza nem adunk!

1995-től néhány évig egyébként az ingatlan a Mazsihisz perfeljegyzése miatt forgalomképtelen lett. A Prudent-Invest 1995-ös Éves beszámolója arról tudósít, hogy "Az épület tulajdoni lapjára történt bejegyzés miatt az ingatlan egyelőre nem értékesíthető." De csak addig, amíg Schmidt Mária meg nem álmolta a Terror Házát. Akkortól nem volt akadálya az eladásnak, viszont azt továbbra sem tudjuk, kihez folyt be végül az épület 500 millió forint+áfa vételára, amit a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma az alapítványnak átutalt. Ha a tulajdoni lap adataiból indulunk ki, ez csak a Pillér Service jogutódja, a Vegyépszer Rt. lehetett. Ez esetben érthetetlen a Prudent-Invest magatartása, amely éppoly határozottsággal tünteti fel saját magát eladóként, ahogy állította sok éven át, hogy ő az ÁVÜ-től vásárolta azt, holott az ÁVÜ-től azt a Pillér Service szerezte meg, Virág Lászlóné és Schmidt Mária állítja viszont, hogy a pénz a Prudent-Investhez folyt be.

És a régmúltat is érdemes lenne alaposan megvizsgálni. Ha kiderülne ugyanis, hogy Perlmutter Izsákné az államosítás előtt halt meg, új helyzet állna elő. Az egyházi kárpótlási törvény ugyanis azon ingatlanok visszaigénylését jogosnak fogadta el, amelyeket tulajdonosaik hitéleti, oktatási, egészségügyi, szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi célokra, egyházi alkalmazásban álló személyek lakóhelyéül használtak, vagy - s esetünkben ez a legérdekesebb - közösségi házként, múzeumként. A Pesti Izraelita Hitközség ugyan sosem használhatta múzeumként az épületet, hiszen abban a háborút követően az ÁVO, majd az ÁVH ténykedett, de ezen a héten múzeum nyílik benne. Igaz, nem Perlmutter Izsák, hanem Schmidt Mária álmait mutatja meg a látogatóknak. Schmidt Mária pontosan fogalmazott nekünk írt levelében, valóban a "mardosó információéhség" maradt, sok a nyitott kérdés a történetben. Például, hogy mit tenne az alapítvány, ha beigazolódna a Budapesti Zsidó Hitközség jogosultsága az ingatlanra. Akkor megérdemelne Perlmutter Izsák egy emlékszobát az épületben?

8. Publications by members and books of possible interest.

Istvan Deak, "Resistances" in the *The New Republic*, March 2004.

Reviews by **Johanna Granville** published by HABSBUURG: Csaba Bekes, Malcolm Byrne, Janos Rainer, eds., *The 1956 Hungarian Revolution: A History in Documents*. National Security Archive Cold War Readers. Budapest and New York: Central European University Press, 2002. L + 598 pp.

Bibliographical references illustrations. \$67.95 (cloth), ISBN 963-9241-48-2.

_____, Jan T. Gross' *Revolution from Abroad: The Soviet Conquest of Poland's Western Ukraine and Western Belorussia*. Expanded edition. Princeton: Princeton University Press, 2002. xxiv + 396 pp.

Notes, bibliography, index. \$21.95 (paper), ISBN 0-691-09603-1.

_____, Feiwel Kupferberg's *The Rise and Fall of the German Democratic Republic*. New Brunswick and London: Transaction Publishers, 2002. xi + 228 pp. Notes, bibliography, index. \$35.95 (cloth), ISBN 0-7658-0119-1.

_____, Peter van Ham and Sergei Medveded, eds. *Mapping European Security after Kosovo* in Spring 2004 issue of *Slavic Review*.

Johanna Granville, **The First Domino, International Decision Making during the Hungarian Crisis of 1956**, Texas A+M University Press Consortium, 2004

Foreword by Raymond L. Garthoff

In the spring and summer of 1956, the Soviet Union invaded Hungary to reassert control of the country. *The First Domino* is the first full analysis in English drawing on new archival collections from East-bloc countries to reinterpret decision making during this Cold War crisis. Johanna Granville selects four key patterns of misperception as laid out by political scientist Robert Jervis and shows how these patterns prevailed in the military crackdown and in other countries' reactions to it. Granville examines the statements and actions of Soviet Presidium members, the Hungarian leadership, U.S. policy makers, and even Yugoslav and Polish leaders. She concludes that the United States bears some responsibility for the events of 1956, as ill-advised U.S. covert actions may have convinced Soviet leaders that America was attempting to weaken Soviet hegemony over Eastern Europe. Granville's multi-archival research tends to confirm the post-revisionists' theory about the cold war: it was everyone's fault and no one's fault. It resulted from the emerging bipolar structure of the international system, the power vacuum in Europe's center, and spiraling misconceptions.

S. B. Vardy's review of László Kontler's *A History of Hungary: Millennium in Central Europe* in Spring 2004 issue of *Slavic Review*.

Némethy Kesserű Judit: „Szabadságom lett a börtönöm” Az argentinai magyar emigráció története, 1948–1968. Budapest: A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága

A dél-amerikai magyar emigráció élete mind a mai napig alig ismert és feltárt terület. Némethy Kesserű Judit az 1948 körül Argentínába érkezett magyar bevándorlók életének, szellemi eredményeinek ismertetésére, az argentinai magyar kolónia sokoldalú kulturális munkájának bemutatására vállalkozik.

Andai Ferenc, Mint tanu szólni - Bori történet, Budapest: Ab Ovo kiado. 2003

Andai Ferencet 1944 nyarán hurcolták el munkaszolgálatos századával rabszolgamunkára a bori rézbányákba. Négyszáz társával — közöttük Radnóti Miklóssal — együtt a Heidenau láger foglya lett. A német őrség, a német munkavezetők kénye-kedvének kiszolgáltatott rabok közül csak néhányan éltek túl az embertelen bánásmódot. Történeti hűséggel megírt bori emlékezése vádirat a kirekesztés, az emberi ostobaság, a féktelen gyűlölet ellen.

Werner J. Cahnman: JEWS AND GENTILES. A Historical Sociology of Their Relations.

Edited by Judith T. Marcus and Zoltan Tarr. New Brunswick, N.J. & Oxford, U.K.: Transaction Publishers. 2004.

Wandering in the “great maze” of Werner J. Cahnman's writings in German and English, one comes away with the understanding that his historical bent, his respect for the multitude of data, his sociological sensitivity and personal experience were all at work in order to enhance our understanding and knowledge of the past and more recent times. As his friend and mentor, Joseph B. Maier, put it: Cahnman's lifework “mirrored his fate as a wanderer between worlds and cultures and as a mediator between them.”

When we met in the late 1970s, we had no inkling that one day we will be asked to nurse his last unpublished manuscript on the historical relationship of Jews and Gentiles into print. Our long talks and especially the lecture of some of his published and unpublished essays were revelatory. One autobiographical essay relating his short but terrifying experience at the Dachau concentration camp dealt with “life in the Camp” and showed not only his talent to espy the sociologically significant aspect but also his analytical bent—not forsaken even in an existential situation. He talks here about the morale of the Jewish prisoners with shades and grades, of course, and the fact that “on the whole, intellectuals and persons from the upper class, as well as persons from the laboring classes, stood the test better than the middle classes....The petit bourgeois simply did not understand what was happening to him..... People from the laboring classes, on the other hand, were helped by their sturdy physique and by a culture pattern which was less individualistic and more inclined toward mutual help.” He attributes the strength of the “intellectuals and persons from the business elite” to “their inner resources and their keen grasp of the situation.” Similarly, he observes and establishes types and characteristics even among the SS overseers. As he put it: “there was a whole range of types, from the all-out bloodhound to the contemptuous sadist, and from the moral monster to the man who appeared to merely do his duty.” He is aware of the dangers of generalization though, and adds that, “the exception is as important as the rule.”

9. Presentations, conference participation

a. **Gábor Vermes**, (2004. április 28). - **ÖRÖM ÉS AGÓNIA at the Fészek Klub in NYC.**

b. **The Holocaust in Hungary – Sixty Years Later** (March 2004)

Attila Pók (Hungarian Academy of Sciences, Budapest), Approaches to the Hungarian Holocaust 1990–94: Why Was There No *Historikerstreit*?

Raphael Vago (Tel Aviv University, Israel), From the Periphery to the Center: The Holocaust in Hungary and Israeli Historiography.

Catherine Portuges (University of Massachusetts, Amherst), Imre Kertész's Fateless on Film: A Hungarian Holocaust Saga.

Ivan Sanders (Columbia U., New York), Jewish Literary Renaissance in Postwar Hungary.

Alice Freifeld (University of Florida, Gainesville; 2001 Fellow, CAHS, United States Holocaust Memorial Museum), Budapest Jewry, 1945-48.

Peter Kenez (University of California-Santa Cruz), Pogroms in Hungary, 1946.

Paul Hanebrink (Rutgers University-New Brunswick, New Jersey; 1999-2000 Fellow, CAHS, United States Holocaust Memorial Museum), The Christian Churches and Memory of the Holocaust in Hungary, 1945-48.

c. **American Hungarian Educators' Conference** (Montclair State U. April 2004)

Enikő M. Basa, Library of Congress, Washington DC., "New Directions in Post-1989 Hungarian Literature".

Cartherine Portuges, U. of Massachusetts, Amherst, MA "A Century of Budapest on Film"

Thomas Lorman, U. of Cincinnati, Cincinnati, OH., "A Failed Rapprochement: Hungarian Policy Towards Romania, 1932-1936".

Amadeo Di Francesco, U. of Naples, Italy, "A történelem tragédiája és egy tragédia története—magyar fordulópontok Szöcs Géza *Ki cserélte el a népet*" című drámájában.

Lynn Hooker, Indiana U., Bloomington, IN, "Modernism in the Periphery: Béla Bartók and the New Hungarian Music Society of 1911 – 1912".

Andrew Felkay, Kutztown U., Kutztown. PA. "Hungary and Poland during the Last Stages of Negotiations: Personal Impressions".

Steven B. Vardy, Duquesne U, Pittsburgh, PA. "Ethnic Cleansing and Its Impact on Hungary"

Peter Pastor, Montclair State U., Montclair, NJ. "Hungarian Victims of Stalin's Purges in the USSR".

Agnes H. Vardy, Robert Morris Coll., Pittsburgh, PA. "Hungarians on the GULAG: GULAG Interviews in 2003".

9. **Indiana U.** has created a new website for its interdisciplinary training programs in Hungarian studies. Please bookmark this site and let your students know about it.

<http://www.indiana.edu/~reeiweb>

10. **A Hungarian Studies Research Workshop** will be held **at the U. of Illinois in Urbana-Champaign** between **June 20-25, 2004**. This workshop is part of the annual Summer Research Laboratory conducted by the Russian, East European and Eurasian Center. If you have questions about the Hungarian workshop contact Arthur Bartfay at tiszafolyo@yahoo.com. Application forms can be downloaded from www.reec.uiuc.edu/srl.htm or contact Sandy Reasor at reec@uiuc.edu.

11. On the last page of the last AAASS *NewNet* is an announcement that I would like to share with you, in case you have not noticed it. The Chechen State U. is carrying on under extraordinary difficult conditions and few academic resources. Human Rights center "Memorial" in Nazran, Ingushetia is asking for donations of academic books and journals. They are interested in materials in English, and Russian in areas of history, philology, geography, journalism, physics and mathematics, economics, finance, drama,

legal studies, chemistry and biology, social work and psychology. Please mail to HRC "Memorial," ul. Mayakovskogo 84, Chechen Republic, Grozny, 364051 Russia.

12. A Hollandiai Mikes Kelemen Kör 2004 szeptember 9 és 12 között rendezi meg 45. Tanulmányi Napok konferenciáját a hollandiai Elspeet-ben. A négy napos konferencia témája: 'KULTURÁK TÉRHÓDÍTÁSA – Új világrendeződések, magyar életmezők'. A konferencia programja és további részletes információ a Mikes Tanulmányi Napok honlapján olvasható. A meghívó, a jelentkezési lap és az előadók rövid életrajza PDF-formátumban letölthető a honlapról: <http://www.federatio.org/mikes3.html>

A Tanulmányi Napokra szeretettel várjuk.

A szeptemberi vizontlátás reményében,
Szives üdvözléssel,
A Hollandiai Mikes Kelemen Kör vezetősége

Dear Colleagues,

We are pleased to invite you to a conference "Literature of Resistance" to be held in Moscow on October 8 - 9, 2004. This conference is dedicated to the 30th anniversary of the founding of magazine "Kontinent" in 1974 by the well known Russian writer Vladimir Maximov.

"Kontinent" quickly established itself as an international forum for authors silenced in the Soviet Union and Eastern Europe. After collapse of the USSR "Kontinent" has moved its headquarters to Moscow and is published quarterly. The October conference will examine the role of "Kontinent" and other publications like "Grani", "Posev", "Russkaya Mysl", "Novy Zhurnal", "Vremya i My", and many others in the process of democratization of former communist countries.

Best papers will be published in Kontinent. For additional information please visit website www.russiahouse.org or send e-mail to: kontinent@russiahouse.org and fill out the application form below:

Have a great summer!

Susan